ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА БЕЗПЕКА 08.07.2026 | Сімон Вайс & Александра Дінес

Дорога обіцянка

У військовому плані НАТО сильна як ніколи. Тепер головне завдання – перетворити цей потенціал на довгострокову політичну стратегію.

Графік із «трильйоном Трампа» в Овальному кабінеті облетів увесь світ. Генеральний секретар НАТО Марк Рютте представив президенту США сукупні витрати країн Альянсу на оборону як бізнес-успіх. Послання було однозначним: Європа виконує свої зобов'язання. Збільшення витрат на оборону, нові цілі щодо розвитку потенціалу та великі замовлення на озброєння – часто у американських компаній – мали продемонструвати, що європейські союзники виконують свої обіцянки. Однак питання в тому, чи здатні ці спроби переконання надовго прив'язати Дональда Трампа до Альянсу. Більш імовірно, що вони слугують насамперед одній меті: пережити перші два роки другого президентського терміну Трампа з мінімальними втратами.

А суть проблеми набагато глибша. Гроші самі собою не вирішують питань безпеки. Військова міць створює простір для маневру, але не замінює політичну стратегію. Саме в цьому полягає стратегічний пробіл у нинішній дискусії в НАТО. Альянс визначає свої дії насамперед через стримування та підготовку до сценаріїв військової ескалації. Це необхідно і входить до числа основних завдань оборонного союзу. Але стримування – це лише засіб, а не політична мета.

Це питання набуває особливого значення саме тому, що сьогодні НАТО перебуває в набагато сильнішій позиції, ніж можна було б припустити, судячи з багатьох публічних дискусій. Через більш ніж чотири роки після початку великомасштабного російського вторгнення в Україну Альянс став інституційно стійкішим, більш дієздатним у військовому плані та політично згуртованішим, ніж до 2022 року. Фінляндія та Швеція приєдналися до Альянсу. Оборонне планування було докорінно модернізовано, а європейські видатки на оборону зростають так швидко, як ніколи з часів закінчення холодної війни.

Перший крок уже зроблено: стримування працює

Навіть якщо брати до уваги лише європейських союзників, військовий баланс складається більш сприятливо, ніж часто вважається. Європейські члени НАТО в сукупності мають чисельність населення, економічний потенціал та промислову базу, які значно перевершують аналогічні показники Росії. Їхні видатки на оборону наразі значно перевищують російський військовий бюджет. Щоправда, Росія послідовно орієнтує свої збройні сили на затяжну виснажливу війну і значно розширила виробництво озброєння. Але з цього не випливає її військова перевага над європейськими країнами-членами НАТО в разі оборони. Навпаки: європейські партнери по Альянсу – навіть без прямої участі США – в принципі мають у своєму розпорядженні кадрові, матеріальні та фінансові ресурси, необхідні для переконливого стримування Росії. Цей висновок має надати Європі більшої стратегічної впевненості. Перший крок уже зроблено: стримування працює.

Тому сьогодні справжня проблема Альянсу лежить не в Москві, а по той бік Атлантики. У військовому плані НАТО сильна як ніколи за останні десятиліття. У політичному плані ж вона стала вразливішою. Прагматично-транзакційний підхід Дональда Трампа до політики Альянсу, його сумніви щодо американських гарантій безпеки та невизначеність стосовно довгострокової ролі Сполучених Штатів прискорюють процес, який розпочався ще до його повернення до Білого дому: стратегічні пріоритети Європи та США розходяться.

Для Європи Росія, як і раніше, залишається головним викликом у сфері безпеки. Вашингтон же дотримується ширшого, глобального підходу. Для Сполучених Штатів дедалі більшого значення набувають стратегічна конкуренція з Китаєм, зменшення навантаження на США в Європі та власні економічні інтереси. Європа хоче стримувати Росію та утримати США на континенті надовго. США, у свою чергу, насамперед очікують, що Європа візьме на себе більше відповідальності, збільшить видатки на оборону і тим самим розділить значну частину тягаря забезпечення безпеки.

Саме тому недостатньо просто вкладати дедалі більше коштів в

оборону. Військовій силі потрібна політична мета. Отже, головне стратегічне питання полягає не в тому, чи повинна Європа нарощувати свій потенціал, а в тому, якій політичній меті він має служити в довгостроковій перспективі. Відповідь може полягати в розробці загальноєвропейської стратегії щодо Росії в рамках НАТО. Така стратегія не усуне розбіжності всередині Альянсу, але вона може створити політичні рамки, які спрямують військову міць на досягнення політичної мети.

По-перше, надійне стримування залишається її невід'ємною основою. Необхідно на постійній основі позбавити Росію можливості застосовувати військову силу проти держав НАТО та шантажувати союзників. Саме тому, що сьогодні Європа має набагато більші військові та економічні ресурси, ніж часто вважається, стримування може здійснюватися з позиції сили.

По-друге, довгострокова стратегія щодо Росії потребує стимулів для зміни поведінки. Стратегія не означає сидіти склавши руки або сподіватися на короткострокові політичні зміни в Москві. Вона скоріше описує здатність підготувати власні дії до різних варіантів розвитку подій. Які дії Росії мають постійно придушуватися санкціями? За яких умов можуть знову стати можливими обмежена співпраця або контакти у військовій сфері? Без таких політичних орієнтирів стримування неминуче залишиться реактивним.

По-третє, невід'ємною частиною життєздатної стратегії безпеки є управління ризиками. Підтримка каналів військового зв'язку та механізмів кризової комунікації між ядерними державами відповідає прямим інтересам Європи. Вони не створюють політичної довіри й не підривають стримування, але знижують ризик ненавмисної ескалації. Що довше й інтенсивніше триває війна в Україні та сильніше в неї втягнута Європа, то важливішими стають такі механізми.

Отже, така стратегія щодо Росії безпосередньо пов'язана зі Стратегічною концепцією НАТО 2022 року. З одного боку, у ній Росія визначена як найбільша й найбезпосередніша загроза безпеці Альянсу. Водночас у ній прямо зазначено, що НАТО не прагне конфронтації з Росією й має намір зберігати канали комунікації для зменшення ризиків. Ця заява має бути наповнена реальним політичним змістом. Вона може стати відправною точкою для більш узгодженої європейської стратегії щодо Росії. Насамперед тому, що геополітична конфронтація опосередковано розгортається на території України.

Лише тоді, коли Європа поєднає свою військову дієздатність із власною стратегічною концепцією, стримування перетвориться на довгострокову політику безпеки

При цьому стратегія не є чимось статичним. Вона має адаптуватися до мінливих політичних реалій. Змінюється Європа, змінюється Росія, змінюються й відносини між ними. Тому стратегічна дієздатність полягає не у визначенні незмінного кінцевого стану, а в активному формуванні цих відносин у власних інтересах. Стримування, стимули до зміни поведінки та управління ризиками – це не альтернативи, а різні інструменти, що дозволяють реагувати на мінливі обставини.

Звісно, навіть саме обговорення такої стратегії викрило б існуючі розбіжності всередині Альянсу. Саме тому ініціатива має виходити насамперед від європейських союзників. Той, хто хоче взяти на себе більшу відповідальність у сфері безпеки, повинен не лише надати додаткові військові ресурси, а й розробити власні політичні ідеї. У цьому й полягає справжній критерій стратегічного мислення та дієздатності Європи. Це, зокрема, призвело б до більшої симетрії у відносинах із Вашингтоном у рамках НАТО.

Головне завдання сьогодні полягає вже не просто в подальшому нарощуванні військового потенціалу. Воно полягає в тому, щоб трансформувати цю силу в політичний вплив. Лише тоді, коли Європа поєднає свою військову дієздатність із власним стратегічним баченням, стримування переросте в довгострокову політику безпеки.

Сімон Вайс

Сімон Вайс (Simon Weiß) — науковий співробітник Регіонального офісу з питань співробітництва та миру Фонду ім. Фрідріха Еберта у Відні.

Александра Дінес

Александра Дінес (Alexandra Dienes) з 2017 року працює в Регіональному офісі Фонду ім. Фрідріха Еберта з питань співробітництва та миру в Європі (FES ROCPE). Вона спеціалізується на економічних аспектах регіональної безпеки на пострадянському просторі. Здобула ступінь магістра політології у Вільному університеті Берліна та ступінь доктора філософії в Університеті Амстердама у 2017 році.